

ZAMONAVIY MENEJMENTDA IQTISODIY USULLARNI TAKOMILLASHTIRILISHI

Alibekov Muhammadamin

*Andijon Mashinasozlik Instituti iqtisodiyot fakulteti menejment yo'nalishi
K 10 20 guruh*

Zamonaviy menejment - bu joriy resurslaridan samarali foydalanish orqali aniq maqsadlarni amalga oshirish uchun integratsiyalashgan va muvofiqlashtirilgan tarzda ish jarayonini ta'minlash usuli. Menejment tashkiliy resurslarni rejalashtirish, tashkil etish, xodimlar bilan ta'minlash, yo'naltirish va nazorat qilish orqali tashkilot maqsadlariga samarali va samarali erishishga yordam beradi. Eng fundamental darajada menejment beshta umumiy funksiyadan iborat bo'lgan intizomdir: rejalashtirish, tashkil etish, kadrlar bilan ta'minlash, rahbarlik va nazorat. Ushbu besh funktsiya muvaffaqiyatli menejer bo'lish bo'yicha amaliyot va nazariyalar to'plamining bir qismidir. Funksiyalarni tushunish menejerlarga sa'y-harakatlarini natijalarga olib keladigan faoliyatga qaratishga yordam beradi. Katta menejmentning beshta funksiyasini sarhisob qilish: Rejalashtirish: bu haqida tegishli maqsadlar va harakatlarni tanlash, keyin qanday strategiyalardan foydalanish, qanday harakatlar qilish va maqsadlarga erishish uchun qanday resurslar kerakligini hal qilish jarayonini nazarda tutadi. Tashkil etish: bu ishchi munosabatlarini o'rnatish jarayoni ishchilarga o'zlarining tashkiliy maqsadlariga erishish uchun birgalikda ishlashga imkon beradi. Yetakchilik: bu funktsiya tasavvurni ifoda etish, xodimlarni quvvatlantirish, ko'rish, ta'sir qilish, ishontirish va samarali muloqot qobiliyatlaridan foydalangan holda odamlarni ilhomlantirish va rag'batlantirishni o'z ichiga oladi. Kadrlar bilan ta'minlash: kompaniya ichidagi lavozimlarga xodimlarni yollash va tanlash (jamoalar va bo'limlar ichida). Nazorat qilish: Maqsadlarga qanchalik erishayotganinini, ish faoliyatini yaxshilashni, harakatlarni amalga oshirayotganini baholash ehtimolga molikdir. Tashkiliy shakllar usuli ko'p hollarda boshqaruvda vaziyatlar birdaniga yoki asta-sekinlik bilan o'zgarib boshlaganida qo'llaniladi. Bu holatda ham o'sha vaziyatga mos bo'lgan usullarni saralab, tanlab olish zarur bo'ladi. Boshqaruv amaliyotida usullar asosan birdaniga, biryo'la qo'llaniladi. Bu holda qo'llanilayotgan usullar kombinatsiyalashib ketadi. Qayd qilish lozimki, iqtisodiyotda boshqaruv usullarini mazmuni yoki vazifalariga qarab tasniflash haqida standart talablarga javob beradigan ko'rsatma yoki tavsiyalar yo'q. Chunki boshqaruv bir maromda faoliyat ko'rsatmaydi. Bu holat ayniqsa bozor munosabatlariga asoslangan iqtisodiyotda aniq ko'rinadi. Bozor munosabatlari yoki bozor mahsulotlariga iste'molchilarning xohishistaklari o'zgarib boshlashi bilan boshqaruvda ko'plab usullar bir-biriga qo'shib, bir-birini ba'zida inkor qiladi, ba'zida qo'llab-quvvatlaydi. Bunday vaziyatlarda qo'shimcha usullarni qo'llash ham talab qilinadi.

Boshqaruv usullari vositasida iqtisodiy jarayonlarga va ishlab chiqarish qatnashchilariga moddiy, moliyaviy, energiya, mehnat resurslarini imkoni boricha kam sarf qilib yuqori natijalarga erishish maqsadida ta'sir etiladi. Ishlab chiqarish samaradorligi ko'p jihatdan boshqaruv usullari mukammalligi va to'g'ri shakllanligi bilan uzviy bog'liqdir. Mehnat

jamoasiga ta'sir etish usullari orasida boshqaruv mexanizmi uchun bozor iqtisodiyoti sharoitida boshqaruv ob'ektiv qonunlari talablariga muvofiq keluvchilarigina eng maqbul va maqsadga muvofiq deb hisoblanadi. Buning mohiyati shundaki, boshqaruv usullari bozor iqtisodiyotiga mansub qonunlar tizimi bilan uzviy bog'liqdir. Menejment (inglizcha: management) — boshqarish, tashkil etish) — maxsus boshqarish faoliyati. Menejmentning holati ishlab chiqarish samaradorligiga, texnika va texnologiya darajasi hamda ishchi kuchining sifatiga ta'sir ko'rsatadi. Menejment boshqaruv tizimi va boshqaruv ob'yekti orasidagi o'zaro munosabat bo'lib, uning asosiy vazifasi boshqaruvning zamonaviy usullarini, rahbarlik san'ati sirlarini o'rganishdan iborat. Boshqaruv — tanlov, qaror qabul qilish va uning bajarilishini nazorat etish jarayonidir. Uning asosiy maqsadi bozor munosabatlari sharoitida barcha bo'g'inlarda ishlay oladigan yuqori malakali boshqaruvchilarni tayyorlashdan iborat.

Boshqaruv pog'onasiga qarab menejerlar ham uch toifaga bo'linadi.

- Yuqori pog'onadagi menejerlar.
- O'rta pog'onadagi menejerlar.
- Quyi pog'onadagi menejerlar.

Yuqori pog'onadagi menejerlar firma istikbolini belgilash uning kelajagi uchun ahamiyatli chora tadbirlarni ishlab chikish bilan shugullanadi. Bir suz bilan aytganda firma andozasini ishlab chikadi vauni amalga oshiradi.

O'rta pog'onadagi menejerlar firma faoliyatining ayrim tomonlarini, chunonchi, ishlab chiqarish, tovarlarni sotish, narx belgilash, moliya faoliyati yangi tovarlarni o'zlashtirish texnologiyani qo'llash mehnatni tashkil etish kabilarni boshqarish bilan shug'ullanadi.

Quyi pog'onadagi menejerlar quyi bo'g'inda, masalan, tsex bo'lim brigada doirasida ishni tashkil etish, kunlik, xaftalik, oylik ish topshiriqlarining bajarilishini boshqarib boradi.

To'g'ri, korxonani boshqarish mulk egasining vazifasi deyishimiz mumkin. Ammo boshqarish uchun mulk egasi bo'lish shart emas. Shu xususdan orkestrni boshqaruvchi direjer musiqa asboblarning egasi bo'lmasa ham uz ishini qilaverishini eslash o'rinli. Boshqarish vazifasini korxonaga egasining o'zi yoki yollangan ammo mulkdor nomidan ish quruvchi menejer bajaradi.

Iqtisodiy aloqalar murakkablashgan sari menejer xizmatiga talab oshadi, o'z ishining ustasi farang bo'lgan maxsus ijtimoiy toifa menejerlar toifasi paydo bo'ladiki, uning alohida ijtimoiy maqomi bor. Ular g'oyat-murakkab, o'ta mas'uliyatli ish bilan shug'ullanishi, firmaning hayot-momotiga javobgar bo'lgani uchun yollanib ishlovchilar orasida eng katta xizmat haqi oladilar:

Boshqaruv funktsiyalarini bajarishda va jamoat ishlab chiqarishda zamonaviy menejer:

- rahbar - boshqaruvchi;
- rahbar - diplomat;
- rahbar - murabbiy, tarbiyachi;
- rahbar - inson;

- rahbar - innovator sifatida maydonga chiqadi.

Xar bir menejer o‘ziga xos boshqaruv uslubiga ega. Uslub - bu ishlash boshqarishdagi o‘ziga xos yo‘l, usul ma’nosini anglatadi. Shu nuqtai nazardan quyidagi tushunchalarni ajrata bilish lozim:

- boshqaruv uslubi;
- ish uslubi;
- rahbarning ish uslubi.